

El Col·legi de Sant Josep (els “Hermanos”) de Santa Coloma de Queralt (1890–1973)

Josep M. Carreras Tarragó

Paraules clau: Santa Coloma de Queralt, col·legi, Germans Maristes, Caixa de Pensions, revistes, parròquia.

El Col·legi de Sant Josep

INICIS

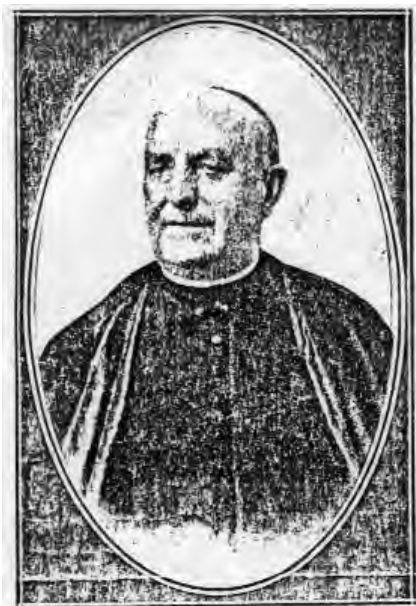
La idea d'establir una escola religiosa per a nens a Santa Coloma sembla que va néixer d'un fet casual o anècdotic –probablement l'any 1887. Mossèn Joan Segura i el rector mossèn Antoni Serra i Bertrana –que acabava d'arribar a la vila– presenciaren una batalla campal a cops de roc entre dos grups de nois, fet d'altra banda força habitual en aquells temps. Varen comentar que aquestes baralles quasi salvatges eren conseqüència de la mala educació que rebien els nois. Mossèn Segura –que ja havia col·laborat amb la família Gubern en la instal·lació de les Germanes Carmelites el 1862– va estar d'acord en la idea de fundar una escola religiosa per a nois. Mossèn Serra va convèncer un grup de famílies catòliques de la necessitat de crear –segons la terminologia de l'època–, una escola “lliure”, és a dir, allunyada dels principis que regien a l'escola pública. Aquesta –diu un fulletó de l'època referit a Santa Coloma–¹ s'havia impregnat dels principis laics de la Revolució Francesa introduïts per les tropes napoleòniques i assimilats per “un cert nombre de mestres sectaris que s'havien succeït durant molt de temps a l'escola pública” fins al punt que “havien convertit la parròquia [de Santa Coloma] en una de les més mal reputades de la regió”. Aquesta iniciativa va desembocar en un primer moment en la creació del Col·legi de Sant Josep, regentat pels sacerdots de la parròquia.

El 1888, mossèn Antoni Serra, que es trobava de pas per Torelló, va visitar l'escola dels Germans Maristes, que feia poc temps que s'hi havien establert, i en va sortir amb una impressió molt favorable sobre els valors cristians que s'hi impartien. Per això va entrevistar-se amb el director a qui va plantejar la possibilitat de fundar una escola marista a Santa Coloma. Aquest l'informà de les condicions i, de retorn a Santa Coloma, mossèn Serra va comunicar-ho a la resta de sacerdots –els quals hi donaren la seva aprovació– i posteriorment al bisbe de Vic, Dr. Josep Morgades i Gili, el qual aprovà la iniciativa i donà

1. *Bulletin de l'Institut des Petits Frères de Marie*, vol. I (1909-1910), Grugliasco (Itàlia), p. 376.

500 ptes per encapçalar una subscripció destinada a cobrir les primeres despeses d'instal·lació.

Inicialment, és a dir, el mateix 1888 –abans de l'arribada dels Germans Maristes– l'escola es va instal·lar provisionalment al raval de Santa Maria, núms 3 i 5, domicili de mossèn Esteve Puig, nebot de mossèn Segura,² però donada la precarietat dels locals on s'havia d'impartir l'ensenyament, mossèn Segura va decidir comprar l'edifici de la fàbrica tèxtil de telers de mà situada al núm. 16 del raval dels Capellans. Aquesta era propietat de les famílies Martí, Brufau i Goberna, que l'havien edificat uns anys abans amb els enderrocs del convent de Bell-lloc. Sembla que el director de la fàbrica obtingué grans beneficis amb la seva explotació, però més tard els propietaris hi perdien diners i finalment decidiren aturar l'activitat. Mossèn Segura adquirí l'immoble per a instal·lar-hi l'escola i el Centre Catòlic d'Obrers, les seves Germandats i el Sindicat Agrícola.³

Mossèn Antoni Serra i Bertrana, fundador del Col·legi de Sant Josep.

S'inicià aleshores una subscripció per a la nova escola, que va recollir la quantitat de 5.160 ptes., suficients per a començar les obres d'adaptació de l'edifici. Es creà una comissió presidida pel mateix mossèn Antoni Serra i de la qual en formava part mossèn Joan Segura, amb altres sacerdots i persones catòliques significades de la població. Tot seguit, els passos s'adreçaren a establir contacte amb la congregació dels Germans Maristes. El 19 de febrer de 1890 la comissió arribava a un acord amb els superiors de la congregació religiosa i el primer de març s'obrien les classes als alumnes. Inicialment la comunitat era formada per tres religiosos: el germans Hermile i Esteve per a la tasca educativa i el germà Marie-Baptiste (de la província d'Aubenas, França) per a l'administració. Era la sisena escola que el Germans Maristes obrien a l'Estat espanyol.⁴

2. Vegeu Manuel BASSA I ARMENGOL: *Mossèn Segura i la seva obra*. Text de la conferència donada a Santa Coloma de Queralt amb motiu del 50è aniversari de la mort de mossèn Joan Segura i publicada per l'Associació Arqueològica de la Vila (AAV). Santa Coloma de Queralt, 1959, p. 6.

3. Ibid.

4. Vegeu Juan-Jesús MORAL BARRIO: *Vidas entregadas. Martirologio Marista de España, 1909-1939*, Saragossa, Instituto de los Hermanos Maristas de la Enseñanza, p. 753.

El Col·legi dels Germans Maristes

Els primers anys (1890 – 1915)

Pel seu indubtable interès, copio a continuació alguns fragments de les Memòries manuscrites del germà Hipòlit,⁵ que va redactar poc després de la guerra civil, probablement el 1939 o 1940:

Estaba situado el Colegio de San José, que así se llamó la escuela, en la calle de los Capellans, llamada hoy de los Mártires. Era local espacioso, con planta baja, piso y desvanes. Estaban las clases en la planta baja y en el piso estaban las habitaciones de los Hermanos, que estuvieron siempre en número de cuatro o cinco. Por ambos lados de la casa estaban los patios de recreo para los niños, uno de ellos cubierto y el otro al aire libre. A continuación del patio, los Hermanos disfrutaban de un extenso terreno destinado a cultivo de flores y de hortalizas. Antigua fábrica, mal adaptada para su nuevo destino, era local espacioso, conforme hemos dicho, pero en malas condiciones. Contiguo a este local, hallábase otro, espacioso también, pero en mejores condiciones, destinado a Centro Católico. La idea del Fundador había sido hacer de éste como la obra Post-Escolar del Colegio, asegurando así la perseverancia en el bien de la juventud de Santa Coloma; idea excelente, pero que tropezó en la práctica con muchos inconvenientes y no rindió todo el fruto que se podía esperar.

La Comissió va establir inicialment que els alumnes paguessin una contribució, que la revista *Bulletin de l'Institut des FF Maristes* estableix de la següent manera:

1,50 francs per als alumnes de 5 a 8 anys
2 francs per als alumnes de 8 a 10 anys
2,50 francs per als alumnes de més de 10 anys.

Segons el mateix *Bulletin*, moltes vegades les quantitats pagades pels alumnes no arribaven a cobrir les 2.100 ptes que s'havien establert per al manteniment dels tres germans; aleshores la Comissió hi afegia la diferència.

L'obertura de l'escola va tenir una repercussió important en l'àmbit de l'ensenyament a Santa Coloma, especialment entre les famílies catòliques de la vila i dels pobles de la rodalia, de manera que dels 77 alumnes que hi havia al moment d'obrir l'escola, ja en el mateix curs 1890-91 se n'hi afegiren altres dels poblets i masies de l'entorn, fins arribar als 111; però els mateixos germans es queixaven que no sempre era constant l'assistència dels alumnes, especialment dels de fora vila, i marquen la mitjana al voltant dels 100 alumnes.

5. Es tracta de diversos quaderns redactats probablement el 1939 o 1940, en què el germà Hipòlit fa un resum històric dels col·legis maristes i que es conserva a l'arxiu de les Avellanes. Una versió mecanografiada, amb correccions manuscrites del mateix autor, es conserva a l'arxiu de la Congregació a Barcelona. Ambdós documents són inèdits.

L'escola dels Germans Maristes –els “Hermanos”– no va perdre mai l'aspecte del que havia estat: una fàbrica de teixits. A la foto es pot veure un dels Germans i un grup d'alumnes.

El 1894, el nombre d'alumnes havia arribat a 128 i per això la Comissió va demanar que fos destinat al col·legi un altre germà marista, que els va ser concedit pels superiors de l'orde. A més de les dues classes d'ensenyament primari que hi havia, es va organitzar un “curs de comerç”, que consistia en una ampliació dels coneixements de l'escola elemental, tenidoria de llibres i francès; però tres o quatre anys més tard aquesta activitat es va haver de suprimir per manca d'alumnes.

El mateix *Bulletin* que dona aquesta informació –tinguem en compte que és publicat el 1910 i per tant ja feia vint anys de l'establiment dels Germans de les Escoles Cristianes a la vila– fa un balanç de la seva labor durant aquest període. Diu que

en general [...] va ser una barreja bastant complexa de goigs i contrarietats, sense que sigui fàcil determinar quin dels dos elements va predominar sobre l'altre [...] Entre els alumnes, n'hi havia de dòcils, seriosos i aplicats, que els feien la tasca agradable; però, d'altra banda, no hi faltaren pas els d'una altra categoria, de caràcter rude, intrigant, insubordinat i obstinadament rebel a qualsevol disciplina, que va ser per a ells [els Germans] –sens dubte més per irreflexió que per dolenteria– un veritable turment.

Malgrat que l'article no precisa més, deixa constància de les dificultats dels religiosos en la seva tasca:

si la seva bona voluntat va topar sovint amb obstacles increïblement tenaços, si no els tocà més remei que lluitar [...], almenys no defalliren en la lluita i aconseguiren resultats importants.⁶

La sobtada mort de mossèn Joan Segura el 16 de juliol de 1909 representà un cop dur per al Col·legi, atès que la seva aportació econòmica cobria el dèficit dels ingressos de les quotes dels alumnes. D'altra banda, l'avançada edat de mossèn Antoni Serra havia minvat la seva energia inicial. El germà Hipòlit en el manuscrit a què hem fet referència, escriu:

Ambos locales, el del Colegio y el del Centro Católico eran propiedad de Mosén Juan Segura Valls [...]; al morir dejó los mencionados locales , junto con el importe de algunas láminas a la Mitra, pero con la expresa condición de destinarse todo ello a obras de enseñanza. [...]

Pero la fundación de Santa Coloma adolecía de un defecto grave. En su parte económica dependía únicamente del Sr. Cura Párroco. Ya entrado en años, no tuvo aquella energía, aquellos arranques que eran precisos para afianzar tal obra. Los Hermanos carecían de los recursos necesarios [...], los Superiores viéronse obligados a dejar el Colegio de San José, que los Hermanos abandonaron en el verano de 1915.

De totes maneres, en la segona redacció del seu manuscrit inicial –feta a màquina, amb algunes correccions a mà–, modifica aquesta darrera data, que substitueix per la de 1921. Així mateix, precisa els noms dels Germans que estigueren al front de l'escola durant tota la seva estança a la vila:

1890-1898: germà Hermile
1898-1899: germà Victoire
1899-1900: germà Eduardo
1900-1905: germà Cristóbal
1905-1913: germà Romandus
1913-1915: germà Marie Saturien
1915-1920: germà Graciano
1920-1921: germà Melecio

6. *Bulletin...*, cit, p. 379. Possiblement no tingui relació directa amb el Col·legi, però tenint en compte la idea inicial de mossèn Joan Segura, el 6 de gener de 1904, el Centre Catòlic d'Obrers va acordar crear una Secció d'Instrucció, presidida per Joan Creus i de la qual fou nomenat secretari-tresorer el mateix mossèn Segura. Segons les actes del Centre Catòlic, la finalitat era *"la necesidad de continuar la enseñanza que con tanto fruto venía prestando el "Centro Moral de Instrucción" [...] pudiendo en ella concurrir los hijos de los Sres. Socios y vecinos que lo soliciten"*. S'hi varen inscriure 99 alumnes, però els resultats econòmics varen ser negatius. En la presentació de l'estat de comptes de l'esmentada Secció (15 de gener de 1905) consten uns ingressos de 1.109,25 ptes per les quotes mensuals dels alumnes, mentre que les despeses de professors i material pujaven a 2.478 ptes. En la mateixa acta es diu que *"este déficit de 1.368,75 pesetas ha sido cubierto con donativos de los Sres. Socios"* (Actes del Centre Catòlic d'Obrers, 15 gener 1905, p. 6). La Secció es devia dissoldre perquè ja no és més citada a les actes ni es presenta cap mena de balanç.

Al llibre d'actes de la Junta Municipal d'Instrucció Pública hi ha algunes referències a l'escola dels Germans Maristes, que en alguns casos no concorden amb els escrits anteriors. En l'acta de 18 de novembre de 1908 es fa referència a la visita de l'inspector a les escoles colomines, entre elles la dels Germans Maristes *"dirigida por D. Mario Duran" [Juran?]*⁷. En una altra acta –18 de setembre de 1912– l'inspector Josep Roig Cherta fa un gran elogi de les Escoles Municipals que, segons ell, han adquirit un nivell de *"notable altura"*. En canvi, en referir-se a les escoles de les Germanes Carmelites i dels Germans Maristes es limita a dir que *"reúnen ambas buenas condiciones y la enseñanza se da con el carácter reglamentario"*.

Tampoc no consta a la llista de directors el nom del germà Virgili Serenery [Serenuy?], que l'octubre de 1914 havia presentat la documentació a la Delegació d'Ensenyament de Tarragona sol·licitant autorització per dirigir l'escola marista. Al llibre d'actes dels plenis de l'Ajuntament hi consta només que l'expedient va ser retornat al batlle de Santa Coloma perquè el lliurés *"al director Virgili Serenery"* per tal que en completés la documentació.

Les noces de plata

El 18 de juliol de 1915 va tenir lloc una solemne celebració del 25è aniversari de la presència dels Germans Maristes a Santa Coloma, esdeveniment del qual en tinc una ressenya publicada en un full solt, però que pertany a una publicació que no he pogut determinar i de la qual en trec la referència:

La vigília, dia 17 hi hagué un gran repic de campanes i, a la tarda, els alumnes i els capellans de la parròquia varen rebre el germà Moisès, secretari principal d'Espanya i delegat del germà superior de l'Institut.

L'endemà, a 2/4 de 7 hi va haver missa de comunió general, oficiada pel pare Josep Palau, ex-alumne de l'escola. A 2/4 de 10, es va procedir a la benedicció del nou estendard, adquirit per subscripció entre els alumnes i ex-alumnes i a ¼ d'11. Des de l'edifici del col·legi es va iniciar una processó fins a la parròquia, amb gran profusió de pendons i músics. Al centre hi anava el nou pendó, acompanyat pels pàrvuls, que portaven rams de flors. Tancaven la comitiva els padrins Josep Mullerat, advocat i ex-alumne, i la senyora Josepa Pomés de Ferrer, junt amb el clergat, autoritats, mestres, el predicador i el delegat del pare superior de l'Orde. Arribats a l'església, es tocà la *"Marxa Reial"* i a continuació el fundador del col·legi, mossèn Antoni Serra Bertrana, va procedir a la benedicció de l'estendard. Després es va celebrar un ofici solemne amb la participació de l'Orfeó del Centre Catòlic. Al presbiteri, a més de les autoritats ja esmentades, hi havia els patrocinadors de la festa, senyor Ramon Vidal i la senyora Josepa de Requesens. Va predicar el pare Valentí Pons, franciscà del convent de Sant Domènec de Balaguer. Finalment, es va entonar un Tedéum d'acció de gràcies i es va retornar processionalment a l'escola.

A les 4 de la tarda, en el saló-teatre del Centre Catòlic, adornat convenientment per a l'ocasió, va tenir lloc una vetllada literario-musical, presidida també per les autoritats, padrins i protectors de la festa. *"En ella –diu la crònica– se recitaron discursos escogidos y acalorantes sobre la escuela católica y en contra [de] la enseñanza laica"*.

7. Els dubtes en alguns dels noms transcrits són deguts a la lletra "infernall" del secretari de l'Ajuntament.

A aquesta celebració se n'hi va afegir una altra quinze dies més tard, el 2 de maig, en honor del fundador del col·legi, mossèn Antoni Serra, que ho fou també –amb mossèn Joan Segura– del Centre Catòlic d'Obrers. El motiu eren els 50 anys de la seva ordenació sacerdotal. Sembla una mica sorprenent que en l'espai de quinze dies es fessin dues celebracions tan importants. Però segons consta en les actes del Centre, el dia 4 d'abril, a proposta dels sacerdots de la vila,

el Sr. President proposa un projecte de festes parroquials y privades del Centre Catòlic [...] per commemorar les Bodes d'or de nostre digníssim Párroco y fundador del Centre [...]. Dit projecte és de iniciativa del Sr. Secretari Rnt. D. Ramon Vallbona, qui, secundat amb entusiasme pels Rnts. Beneficiats Puigsech y Brugalla y dels Rnts. Vicaris Sallés y Sabadell y dels Rnts. Deogràcies Martí i J. Palau han ordenat uns programes parroquials y del Centre tant extraordinaris que després de prometre un èxit seran un monument moral al lltre. homenatjat.

El programa va ser aprovat per unanimitat i la Junta expressà “un vot de gràcies per quant tots els gastos se faran baix sa exclusiva y personal responsabilitat”. En l'acta següent, del dia 9 de maig, es fa constar

lo complert èxit que han tingut les extraordinàries festes [...] que deixarà un imborrable recort a la Vila de Santa Coloma que pot ben assegurar-se mai més veurà una festa semblant y tant imponent per haber-hi pres part tota la Vila.

Però no tota, perquè l'Ajuntament –presidit per l'alcalde Fidel Castells i format majoritàriament per membres o simpatitzants del Partit Radical de Lerroux– no s'hi adherí. Aquest fet va provocar una indignació extraordinària en els membres del Centre Catòlic, que queda reflectida en l'acta amb una contundència inusitada:

[...] exceptuant lo nostre radical Ajuntament, faltat de tota urbanitat y de sentit pràctic en molts dels seus actes, ya que deixantse guiar pels seus raquítics i baixos ideals y deixantse arrastrar pel sectarisme ridícol pro maliciós del seu President Fidel Castells Marimon, Alcalde, Metge, per sort fill bort de la Vila, ya que és fill d'Igualada, va cometre l'acte més gran d'ingrítut qu'hagi comès l'Ajuntament de Santa Coloma.

Decadència

Malgrat aquestes manifestacions triomfalistes, la realitat diària era molt diferent i augmentaven les dificultats que comportava el finançament del Col·legi. Amb la finalitat d'aconseguir recursos, la Junta del Centre Catòlic d'Obrers devia recórrer a diverses entitats i ordes religiosos sol·licitant ajut. En l'acta del 30 de gener de 1915 es diu que

el Sr. President dóna compte de que'l Reverendíssim Pare general de la Chartreuse resident a Lucca (Itàlia) ha contestat a la petició que aquesta Junta li féu demanán una subvenció pels Hnos. Maristes, enviant al Sr. Secretari una carta ab dos papers de 50 francs cada papé [*sic*], que foren entregats immediatament al Sr. Rector.

Una altra referència a l'escola marista la trobem en el llibre d'actes de la Junta Municipal d'Instrucció Pública de l'any 1918. El 25 de maig, la Junta es reuneix amb l'inspector Ricard Luna Carné, el qual, després de manifestar l'estat satisfactori de l'ensenyament a la vila, notifica que cal enviar a la Inspecció una còpia de l'ofici d'autorització de funcionament de l'escola dels Germans Maristes tan bon punt ells la rebin dels seus superiors. El mateix diu en relació a l'escola de les Germanes Carmelites. No deixa de ser sorprenent aquesta petició, atès que totes dues escoles portaven molts anys en funcionament.

Escola parroquial de Sant Josep

1921 – 1931

No sabem exactament els motius que portaren la Congregació Marista a deixar l'escola de Santa Coloma, però podem intuir-ne alguns a partir de diversos escrits de l'època. A més dels que hem apuntat anteriorment –manca de condicions dels locals, dificultats econòmiques, problemàtica de l'alumnat–, n'hi ha un que m'ha cridat l'atenció i que copio literalment dels apunts del germà Hipòlit:

Más de una vez el Sr. Rector hubo de notar con sentimiento la intromisión abusiva del clero desocupado en los asuntos de la Escuela, molestando inútilmente a Maestros y alumnos.⁸

Dels documents consultats podem establir que a mitjan 1921, donada la precària situació de l'escola, els Germans Maristes plantejaren a mossèn Antoni Serra la impossibilitat de continuar fent-se'n càrrec. Això va provocar una gran preocupació entre els pares dels alumnes, els quals s'adreçaren al rector per trobar una solució. Aquest va reunir la Junta del Centre Catòlic d'Obrers el 31 d'agost i va plantejar que el Centre es fes càrrec de l'escola. La Junta va acordar per unanimitat

que'l Centre Catòlic continuï i dirigeixi les dites escoles amb la cooperació d'una comissió, acordant que siguin dirigides per una junta autònoma, composta pel Rnt. R. Vallbona, Rnt. B. Puigsech i el senyor President del Centre i quatre Pares, quins cada any se renoverán per aclamació dels Pares de família cridats a reunió general per a aital objecte.

8. Nota manuscrita en la redacció mecanografiada del quadern del germà Hipòlit.

Però els acords de la Junta, encara que fossin presos en assemblea general, “no tindran cap forsa ni valor si no tenen la aprobació del Sr. Rector”. En l’acta de la sessió del 24 de desembre l’esmentada Junta acorda que “els Rnts. Vallbona i Puigsech i'l President siguin perpetuos en la Junta de les Escoles, no poguent cambiarse sinó per ordre i manament del Sr. Rector”. En realitat, doncs, el Col·legi “dels Hermanos” passava a dependre de la Parròquia, o, més concretament, del seu rector.

Així, doncs, després de la sortida dels Maristes, l’escola passà a denominar-se Escola Parroquial de Sant Josep i se’n feren càrrec dos sacerdots de la vila: mossèn Deogràcies Martí Bofarull i mossèn Bonaventura Puigsech Pla, als quals s’afegí més tard mossèn Antoni Reguant Badia.⁹ El quadern manuscrit del germà Hipòlit no deixa de banda que aquests sacerdots “*continuaron así la labor iniciada por los Hermanos*” i indirectament fa una referència a les intromissions citades en dir que els esmentats sacerdots

encontraron en qué ocupar útilmente las largas horas que les dejaban los deberes del ministerio. Hijos de la población, viviendo con sus familias respectivas y disfrutando los beneficios de una capellanía o fundación piadosa, tenían estos señores resuelto de antemano el problema económico, sin necesidad de imponer ningún sacrificio a las familias, en general pobres o de escasos recursos.

Mossèn Bonaventura Puigsech Pla

Mossèn Antoni Reguant Badia

Mossèn Deogràcies Martí Bofarull

9. Mossèn Bonaventura Puigsech havia nascut a Vic i fou ordenat sacerdot el 1905. Exercí poc temps com a mestre, ja que patia una forta sordesa. En esclatar la guerra civil, fou detingut el dia 7 de setembre i afusellat endemà amb el rector de Pontils en una cuneta prop de les Quatre Carreteres.

Mossèn Deogràcies Martí havia nascut a Savallà del Comtat i va ser ordenat sacerdot el 1914 pel bisbe Torras i Bages. Home il·lustrat, gaudia d’un benefici a la parròquia de Santa Coloma i alternava la seva activitat cultural amb l’ensenyament al Col·legi de Sant Josep.

Mossèn Antoni Reguant havia nascut a Súrria el 1892 i, després de ser vicari de Sant Martí de Sesgueioles, fou enviat com a vicari-mestre a Santa Coloma l’octubre de 1921 per fer-se càrrec de la direcció del Col·legi de Sant Josep que els Germans Maristes acabaven de deixar.

En esclatar la guerra civil, tots dos s’amagaren a les rodalies de Santa Coloma, prop de Savallà, amb la promesa de no

I segueix:

La determinación [de deixar l'escola] era de sentir, y mucho lo lamentó la población, sinceramente adicta a los Hermanos. Grato recuerdo conservan éstos de esa Parroquia y de su celoso Párroco, que se desvivió por la escuela mientras tuvo energías para ello.

En aquesta mena de balanç final, el germà Hipòlit tampoc deixa de fer referència al fet que, fruit de l'estança dels Germans Maristes a Santa Coloma, alguns joves colomins entraren a l'Orde: els germans Honorat (Honorat Pujol i Juventeny; 1905-1985), Gustau (Antoni Riba i Trullols; 1883-1942), Juli (Josep Vallbona i Sanou; 1880-1936) i Satori (Magí Palau i Prats; 1881-1936); els dos darrers foren assassinats en la persecució religiosa durant la guerra civil.¹⁰

En l'acta d'inspecció a totes les escoles del municipi del 13 de juny de 1922, l'inspector Ricard Luna fa referència al Col·legi de Sant Josep, en la qual diu que l'escola de nens que era a càrrec dels Germans Maristes ha deixat de funcionar i, com que se n'ha fet càrrec una junta especial de pares, se'ls ha comunicat que abans de l'inici del proper curs han de tenir aprovat l'expedient d'autorització de funcionament. L'inspector recomana a la Junta que interessi l'Ajuntament perquè destini una quantitat per al manteniment de l'edifici i especialment es doti de material científic i pedagògic.

Dues tendències enfrontades

L'informe citat de l'inspector deixa entreveure que el funcionament del Col·legi de Sant Josep tenia mancances que calia corregir. Hi havia, d'una banda, la qüestió econòmica, de la qual, com hem dit, s'havia fet càrrec una junta de pares. En el seu testament, mossèn Joan Segura havia deixat tots els seus béns al bisbat de Vic, amb una menció especial a l'ensenyament dels infants. Per tant, tots els béns immobles passaven a propietat del bisbe, que era en darrera instància qui tenia les responsabilitats jurídiques. Per aquest motiu, el Centre Catòlic d'Obrers acordà que el dèficit d'ingressos fos cobert pel Sindicat Agrícola Catòlic, que –com també hem assenyalat– era una secció del Centre.

Durant l'any 1922 sorgiren greus diferències d'orientació, tant del Sindicat com del Col·legi. El vice-president del Sindicat –en funcions de president– Magí Domenjó i Morera, volia donar-li un caire més marcadament civil, mentre que mossèn Ramon Vallbona i Sanou, que n'era secretari-consiliari, volia que tingués una *"orientación y dirección puramente eclesiástica"*, creant així *"dos tendencias diametralmente opuestas, afectantes ambas a una orientación de oposición contradictoria"*. Així ho fa constar el notari Emili Peris i Mas de Xexàs, al qual acudiren els interessats amb altres membres de la Junta, atès que no s'arribà a cap acord malgrat que

separar-se. Descoberts (possiblement per una denúncia), el Comitè els portà al cementiri de Conesa on tots dos foren afusellats el 9 de setembre de 1936. Mossèn Deogràcies va morir a l'acte, però mossèn Antoni Reguant va poder fugir, ferit i desorientat, demanant auxili fins que, descobert novament, va ser rematat d'un tret al cap.

10. *Vidas entregadas*, cit, p. 753.

Alumnes del curs 1934-35, publicada a la revista El Camí l'octubre de 1934.

(Arxiu ACBS)

han celebrado unas cuantas reuniones amistosas, pero dada la diametralidad contraria de dichas dos tendencias de oposición [...] y sí solo salvar la seguridad del funcionamiento normal de las escuelas Católicas que viven a la subvención del sindicato referido, denominadas Colegio Episcopal de San José [...].¹¹

Finalment, es va acordar que Magí Domenjó deixés les seves funcions tant al Sindicat com al Col·legi, *"apartándose de su dirección y administración en el plazo más breve posible"*. En relació a l'escola,

se conviene que si dentro del plazo de diez años a contar del día de hoy se procediere a la disolución y subsiguiente liquidación de la entidad Sindicato [...] el remanente líquido se aplicará en absoluto al mantenimiento de la Escuela Católica anexa al sindicato.¹²

Però si el romanent fos inferior a 50.000 ptes., que es considera la quantitat necessària per al seu manteniment, mossèn Vallbona es veuria obligat a cobrir la diferència. Per la seva banda, mossèn Ramon Vallbona es compromet a destinar un mínim anual de 3.000 ptes. dels fons del Sindicat com a subvenció del Col·legi de Sant Josep. Per últim, tots els presents es comprometen a donar el seu vot a mossèn Ramon Vallbona i Sanou com a nou director.¹³

11. Acta de conciliació núm. 315 del notari de Santa Coloma Emili Peris i Mas de Xexàs.

12. Acta citada.

13. Els assistents a l'acte de conciliació eren: mossèn Antoni Serra Bertrana, Josep Ferrer Esplugas, Daniel Vallbona Sanou, Josep Sabaté Sanromà i Magí Domenjó Morera, a més de mossèn Ramon Vallbona Sanou.

La situació escolar es devia regularitzar, almenys temporalment, atès que en l'acta d'inspecció dels dies 27, 28 i 29 d'abril de 1925, el referit Ricard Luna fa constar que ha visitat totes les escoles *"encontrándolas todas en su normal funcionamiento"*.

Intent de traspàs a la Caixa de Pensions

Però la marxa del Sindicat –i per tant, la del Col·legi– no devien anar com mossèn Vallbona havia previst. El mes de juliol de 1924 el mossèn va tenir coneixement que la Caixa de Pensions per a la Velleja i d'Estalvis tenia la intenció d'obrir una sucursal a Santa Coloma. Immediatament s'adreçà al seu president, senyor Francesc Moragas, demanant-li una entrevista amb el director de la sucursal d'Igualada. La intenció de mossèn Vallbona era fusionar el Sindicat Agrícola Catòlic amb la Caixa, la qual tenia com a obra social en altres poblacions les anomenades Cases Agrícoles. El procés era complex, atès que el Sindicat era una secció del Centre Catòlic i, d'altra banda, subvencionava el Col·legi de Sant Josep.

La correspondència que va generar aquest procés és molt abundant, però referida especialment al Sindicat. Mossèn Vallbona va moure tots els ressorts possibles i amb gran insistència davant de qualsevol persona que tingués relació directa o indirecta amb el fundador i director de la Caixa, instant-lo a fer una visita a Santa Coloma perquè es pogués fer càrrec personalment de l'assumpte.

Però no va ser fins el 12 d'agost de 1928 que el senyor Francesc Moragas va visitar la vila. Considerà que la proposta de fusió era acceptable, però donada la seva complexitat, calia estudiar-la detingudament. Pocs dies després de la visita, el rector i el mateix mossèn Vallbona escrivien al bisbe de Vic –propietari dels edificis– comunicant-li que es faria la fusió i que la Caixa, a més del Sindicat, hauria de mantenir *"unas Escuelas Primarias Católicas Parroquiales"*, i que el personal docent *"no podrá ser nombrado sin la autorización del Sr. Obispo de la Diócesis"*. També l'informen que el senyor Moragas

tomó muy buena nota de que V. S. Ilma. les cede gratuitamente la casa y locales anexos con facultad [sic] de hacer en ellos todas las reformas con las condiciones precisas de sostener dichas escuelas y de que revertirán a la Mitra dicha casa y locales tal y como fuesen el día que la Caja se retirara de Santa Coloma de Queralt.¹⁴

Aquesta devia ser, doncs, la proposta de mossèn Ramon Vallbona a la Caixa. No hi ha constància que el bisbe hi donés resposta i, per tant, el 21 de novembre el mossèn li adreça una altra carta en termes semblants, instant-lo a intervenir per activar la fusió; fa referència també al fet *"que este año el número de alumnos de nuestras Escuelas Parroquiales es de noventiuno, g. a Dios"*. Aquesta vegada va tenir resposta immediata del bisbe –el mallorquí P. Joan Perelló i Pou– que en data del 26 escriu que considera convenient el traspàs del

14. Arxiu històric de la Caixa de Pensions. Sucursal de Santa Coloma de Queralt. *Fusión del Sindicato Agrícola Católico de Santa Coloma de Queralt con la Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros de Barcelona. Correspondencia cursada.* (21 agost 1928).

Sindicat, però no fa cap referència a les escoles. En el mateix sentit s'adreça a Francesc Moragas donant la seva aprovació a la fusió.

Iniciades les gestions el 1 de maig de 1929, la Caixa comunica que es farà càrrec del Sindicat, però no d'altres activitats *"que entrañan notorios riesgos o que suponen gastos permanentes que no podría tomar sobre sí nuestra Institución"*. Entre aquestes "activitats" hi ha l'escola. *"La distinta naturaleza de ambas instituciones creemos evidencia claramente la imposibilidad de semejante proceder"*, diu el comunicat.¹⁵ Però mossèn Vallbona devia insistir perquè la fusió del Sindicat inclogués també el traspàs de l'escola, atès que en depenia econòmicament. Malgrat que no hi ha constància escrita de la gestió del sacerdot, una carta de la Caixa datada l'11 de maig sol·licita un informe del seu funcionament on hi ha de constar: 1) El nombre de mestres i la seva retribució; 2) El nombre d'alumnes i la seva aportació econòmica; 3) Estat del material i dels locals; 4) Pressupost de manteniment i resultats financers. Hi ha constància que aquest informe va ser enviat el 12 de maig, però malauradament no es troba entre la correspondència de l'afer.

Mossèn Vallbona va seguir insistint, ara a través de Josep M. Giralt, un fabricant de cintes a qui va encarregar que exposés l'assumpte a Josep M. Boix, sots-director de la Caixa. Giralt li contesta que ha fet la gestió, però que hi ha dificultats en la qüestió de l'escola i proposa que algun membre de la Junta es desplaci a Barcelona per exposar-ho personalment als directius.

Finalment, el 14 de desembre de 1929 es va signar l'escriptura de fusió del Sindicat Agrícola Catòlic amb la Caixa. El Sindicat passava a ser una Casa Agrícola de l'entitat financera. En relació al Col·legi de Sant Josep, es fa constar que

queda explícitamente excluido de todas las estipulaciones de la presente escritura el "Colegio de S. José", de esta villa, que se sostiene con las cuotas de los educandos y el auxilio del Sindicato; el cual seguirá funcionando con absoluta independencia de la "Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros", y a cuyo sostenimiento se destinará el remanente del patrimonio del Sindicato [...].¹⁶

Malgrat tot, aquest procés no devia afectar sensiblement la marxa del col·legi. Segons l'acta d'inspecció de 26 octubre 1929, els inspectors Ricard Luna i Àngela Sampere mostren la seva satisfacció pel funcionament de les escoles de Santa Coloma.

1931 – 1936

L'adveniment de la República el 1931 va suposar un canvi d'orientació en l'ensenyament. Es volia fer front als dos problemes que afectaven l'educació dels infants: l'absentisme –que

15. *Ibid.* Carta de la Caixa a mossèn Ramon Vallbona (1 maig 1929).

16. *Ibid.* Escriptura de fusió (esborrany), p. 6, núm. 4. L'últim document, datat el 30 de desembre de 1929, és una comunicació al president de la Comissió Liquidadora del Sindicat, Eduard Brufau, en la qual se li fa saber que en la sessió celebrada el mateix dia s'ha comunicat al Consell d'Administració de la Caixa de Pensions l'escriptura de fusió acordada amb el Sindicat Agrícola Catòlic de Santa Coloma de Queralt. Així mateix, fa constar el seu sentiment per la mort de mossèn Ramon Vallbona esdevinguda pocs dies abans.

vorejava el 50 per cent de la població escolar– i el sistema tradicional, basat en la memorització i el càstig físic. Es plantejava la instauració d’una escola laica, mixta i moderna i, en aquest sentit, la Generalitat va ser capdavantera d’una renovació pedagògica que ja tenia una llarga tradició a Catalunya amb pedagogs de renom internacional com Artur Martorell o Rosa Sensat.

Encara que la Generalitat republicana no va poder assumir les competències educatives fins el 1932 –després de l’aprovació de l’Estatut d’Autonomia–, va emprendre tot seguit un conjunt de mesures per controlar les escoles privades, majoritàriament religioses.

Per aquest motiu, i pel que fa referència a la nostra vila, el 29 de setembre de 1931, en la sessió del Consell Local de Primer Ensenyament –successor de l’anterior Junta Municipal d’Instrucció Pública– el secretari Modest Ruf va llegir una comunicació del Consell Provincial de Primer Ensenyament de Tarragona en el qual es demanava “si el col·legi particular de nens que funciona a la vila està legalment autoritzat per l’autoritat”. El Consell Local diu que ignora aquest punt i acorda que el president –el batlle Lluís Solà– s’adrexi al director del col·legi mossèn Antoni Reguant per demanar-li l’expedient de legalització i que un cop en mans del Consell Local, es podria donar una resposta al Consell Provincial amb més coneixement de causa. Malgrat tot, no hi ha constància d’altres gestions en aquest sentit.

La revista El Camí

Arribats a aquest punt, no podem deixar de fer referència a la revista *El Camí*, que va ser el portaveu de les activitats del col·legi. Va editar-se ininterrompudament cada mes des del gener de 1932 al desembre de 1935. En total, doncs, se’n publicaren 48 números de mida 1/8 i vuit pàgines cadascun, a més de la coberta en cartolina, que va ser la mateixa durant els dos primers anys.

En la presentació del primer número, l’article “El perquè de la Revista” explica la seva finalitat i també la tria del nom:

el Camí, símbol del que representa: direcció, orientació, desensonyament, encaminar energies i que cadascú trobi el camí de la seva pròpia elevació. (pàg. 3).

En el mateix número inicial es diu que constarà de tres seccions: 1) Cultura general, 2) Pàgina escolar, amb treballs i articles fets pels mateixos alumnes, i 3) Notícies escollides, de caràcter educatiu. Aquestes seccions, però, varen variar molt aviat. No podem perdre de vista la perspectiva del moment polític dels diversos governs de la República i la posició de l’Església. I, concretament, en el cas de Santa Coloma, no podem oblidar que precisament l’any 1932 el batlle Lluís Solà havia iniciat els tràmits per a la construcció d’un nou edifici, espaiós i modern, per a les escoles públiques amb capacitat per a uns 600 alumnes.¹⁷ *El Camí* expressa, doncs, la voluntat de contrarestar la influència que podia

17. Vegeu una exposició detallada del projecte a Josep M. CARRERAS, Silvestre PALÀ i Lluís SOLÀ: *El meu nom que és el vostre. Lluís Solà Padró. Cartes de la presó i procés sumaríssim*, Associació Cultural Baixa Segarra, Santa Coloma de Queralt, 2007, pp. 57-65.

tenir sobre la població l'escola pública, que per principi era laica. Aviat la secció cultural es convertí en portaveu de la doctrina catòlica amb comentaris sobre temes religiosos o polítics de l'època (especialment mitjançant la presa de posició davant la Llei de Congregacions Religioses). Hi són freqüents les crítiques a esdeveniments locals, com el cas de l'enderrocament de les creus de terme de cal Niseta i de la Banya l'abril del mateix 1932 –que l'Ajuntament va condemnar i procurà esmenar– o les festes de Carnaval en les quals es feia burla de la religió i que foren criticades també per la revista *La Segarra*.

Primer número de la revista "El Camí".

(Arxiu ACBS)

El març de 1933 va ser legalitzada la secció local de la FEJOC,¹⁸ que va anomenar-se també “El Camí” i va adoptar la revista com a portaveu oficial i difusor de la seva ideologia. A més, dintre la secció de la FEJOC colomina es va crear un anomenat “Grup avantguardista”, també amb el nom d’ “El Camí”, que es definia d’aquesta manera: “Ser avantguardista vol dir ser el primer en fer les coses perfectes”.¹⁹

Des del gener de 1934, la revista experimenta un canvi significatiu. A més d’adoptar una nova portada –que es va mantenir fins al mes de setembre–, es diu que la revista s’adreça tant als pares com als alumnes, malgrat que la participació d’aquests minva considerablement. A més, s’hi afegeix una pàgina anomenada “Vida Parroquial”. A la pràctica, doncs, deixa de ser una revista escolar per convertir-se en portaveu de la parròquia malgrat que la seu de la redacció continua essent el Col·legi de Sant Josep.

Finalment, a partir del juliol de 1935, hi ha un altre canvi d’orientació i la revista es presenta com “Òrgan mensual d’acció parroquial”. La seu de la redacció i administració ja no és el Col·legi de Sant Josep sinó la “Casa Rectoral”. En aquest format, la revista va subsistir fins el desembre del mateix any.

1936 – 1939

Abans de la guerra civil, actuaven com a mestres mossèn Eusebi Crespi i mossèn Jaume Padró, aquest fill de la vila. La guerra va esclatar el 18 de juliol i, en aquestes dates, els alumnes es trobaven de vacances d’estiu. Iniciada la persecució religiosa amb l’assassinat de capellans, els dos mossens varen amagar-se i l’escola ja no es va tornar a obrir. D’aquest període, als llibres d’Actes de l’Ajuntament només hi ha una breu referència a l’escola de Sant Josep: el 23 de desembre de 1937, el Consell Municipal “acorda destinar a escola el local que ocupava el Centre Catòlic”. Malgrat aquest acord, l’edifici no va ser utilitzat per aquesta finalitat. Els alumnes passaren a l’escola pública, que va ser integrada en la xarxa de la Generalitat coneguda com CENU.²⁰ Però les circumstàncies de guerra i el fet que alguns mestres fossin cridats al front obligaren l’Ajuntament a incorporar a l’ensenyament algunes persones que no tenien el títol de magisteri i els resultats varen ser negatius. Almenys aquest és el comentari de diversos avis que en foren alumnes durant aquest període.

18. La FEJOC (Federació de Joves Cristians de Catalunya) va ser un moviment creat pel metge i després sacerdot barceloní Pere Tarrés i Claret (1905-1950), amb la finalitat d’inculcar als joves catòlics els valors d’oració, estudi i acció. Els seus membres es significaven per la defensa de la religió, especialment en l’aspecte de la llibertat religiosa i les seves manifestacions públiques. Va tenir un gran arrelament a Catalunya, però a causa de la seva inspiració catalanista va deixar d’existir al final de la guerra civil.

19. Vegeu els números de la revista corresponents a març i abril de 1933.

20. El Consell de l’Escola Nova Unificada (CENU) va ser creat per la Generalitat el 27 de juliol de 1936 per coordinar les escoles de Catalunya que depenien de l’Estat espanyol, de la Generalitat i dels Ajuntaments. Bàsicament es tractava de promoure una escola nova, laica, gratuïta i mixta, que impartia els ensenyaments en llengua catalana. Les circumstàncies de guerra varen fer que el projecte quedés en molts aspectes molt per sota de les pretensions dels seus promotors. Va ser dissolt el febrer de 1939, immediatament després de l’entrada de les tropes franquistes a Barcelona.

Segona etapa de la revista "El Camí".

(Arxiu ACBS)

1939 – 1970

Acabada la guerra, mossèn Francesc Solà i Serra va demanar la reobertura del Col·legi de Sant Josep. Cal suposar que devia fer-ho a través del batlle, que en aquells moments era Daniel Vallbona Sanou. En resposta, el 2 de novembre de 1940 la Delegació Provincial de Tarragona, a través de l'inspector Andrés Castellón va comunicar al batlle que per a la reobertura del col·legi calia enviar còpia compulsada del títol de mestre de l'esmentat

sacerdot i, a més, dos avals que garantissin la seva adhesió al “Glorioso Movimiento Nacional”, requisits que també s'exigien a la resta de personal de l'escola. El batlle va contestar al cap d'una setmana enviant una còpia literal del títol de mestre elemental de mossèn Francesc Solà, concedit pel Ministeri d'Instrucció Pública el 23-6-1915 i certificant que havia fet les pràctiques a l'Escola Normal de Barcelona. Així mateix, adjuntava un certificat d'adhesió al Movimineto de l'esmentat Francesc Solà, com també dels altres sacerdots que havien d'impartir l'ensenyament a l'escola: mossèn Jaume Padró i Pujol i mossèn Eusebi Crespi.

Pocs dies després, el 18 de novembre, l'inspector en cap va autoritzar la reobertura del Col·legi de Sant Josep. Un dels motius de l'autorització era que ja funcionava amb aquest nom abans del 18 de juliol de 1936. Amb tot, posava com a condicions que

la enseñanza se dé toda en castellano, se use solamente los libros autorizados por la Superioridad y se cumplan estrictamente las disposiciones vigentes [...] y la enseñanza se dé personalmente por el solicitante.

Aquesta última condició, doncs, afectava només a mossèn Solà. El rector, mossèn Ramon Serra Portella, havia iniciat un expedient davant el director general d'Ensenyament en el qual sol·licitava una autorització provisional perquè mossèn Jaume Padró pogués dirigir interinament l'escola parroquial de Sant Josep mentre tant no obtingués el títol de mestre. La resposta, tramesa a través del cap de Secció d'Ensenyament de Tarragona, va ser taxativa. En un comunicat datat a Madrid el 23 de desembre de 1940, el director general resolvia l'expedient en aquests termes: -Resultant que mossèn Padró no té el títol perquè li falten dues assignatures per aprovar per acabar el Batxillerat del pla 1903; Resultant que l'escola de Sant Josep té autorització de funcionament des del 18 de novembre, dirigida per mossèn Francesc Solà que sí que té títol; Considerant que segons la llei els directors de les escoles han de tenir el títol de magisteri, la Direcció General ha resolt desestimar la petició de mossèn Ramon Serra Portella, rector de Santa Coloma de Queralt.

Malgrat la manca de documentació d'aquests anys foscos, he pogut establir que el 1941 l'Escola Parroquial de Sant Josep funcionava sota la direcció del mestre Ramon Tomàs i més tard per un altre mestre anomenat Garcia.

Funcionament

L'escola era regida per una Junta Parroquial, presidida pel rector, la qual sol·licitava a la Delegació de Tarragona l'assignació de mestres estatals i establia les quotes que havien de pagar els alumnes, d'acord amb les possibilitats econòmiques que establia la mateixa Junta. En un primer moment va presidir la Junta mossèn Ramon Serra i Portella i a partir de l'any 1945 el nou rector mossèn Francesc Torrentó i Masana. El tresorer era el senyor Isidre Trullols.

*D'esquerra a dreta i de dalt a baix:
Gabriel Carreras, Jaume Oranias, Robert
Balcells, Josep M. Marimon, Santiago Fi-
gueras, Santiago Mas, Conrad Ferrer, Sal-
vador Serramià, Josep M. Bosch, Narcís
Roca, Eduard Brufau.*

*Excursió a Santa Perpètua de Gaià amb el mestre Salvador
Serramià.*
Foto cedida per G. Carreras

Mossèn Francesc Torrentó va introduir alguns canvis en el funcionament de la Junta: en primer lloc, va establir una quota única per a tots els alumnes i a més, per al curs 1947-48 va proposar com a director el mestre Ramon Roselló Ninot. Va haver de vèncer l'oposició d'alguns membres de la Junta que retreien el fet que alguns parents del director proposat, abans de la guerra havien militat a Esquerra Republicana de Catalunya. Fins i tot varen fer gestions per declarar-lo incapacitat pel fet de tenir immobilitzat el braç dret i poder servir-se només de la mà esquerra. Així, en un primer moment es va voler impedir que es presentés a les oposicions. En paraules del mateix interessat,²¹ se li va dir que no constava el seu títol de magisteri i en un informe precedent de Santa Coloma es deia que a més de manc era geperut i coix. Malgrat tot, i després d'una intervenció del rector amb l'inspector Andrés Castellón, va poder presentar-se a oposicions i va obtenir plaça a Valls, des d'on va sol·licitar la seva adscripció al col·legi de Sant Josep de Santa Coloma, on va restar fins al 1973, quan l'escola va finalitzar les seves activitats.

21. Entrevista a Ramon Roselló Ninot a Sant Cugat del Vallès (13 de maig de 2009)

El director tenia un altre mestre com ajudant. Durant els anys 40 va ocupar aquest lloc el mestre Francesc Trull i el curs 1952-53 el va substituir Salvador Serramià. Més endavant varen exercir aquesta funció els “vicaris-mestres”. La parròquia de Santa Coloma tenia aleshores, a més del rector, dos vicaris: un vicari parroquial i un vicari mestre. Entre aquests darrers cal esmentar els mossens Domingo Cubí Latorre, Joan Freixenet Mas i Albert Vallverdú. Els dos primers procedien del bisbat de Vic –al qual pertanyé Santa Coloma fins a l’1 d’octubre de 1957–; mossèn Vallverdú provenia de Tarragona, el nou bisbat al qual fou assignada la parròquia. També impartí classes mossèn Vicenç Morera, rector de Pontils.

Els estudis que s’impartien seguien els plans d’estudi del Ministerio de Educación Nacional, però atès que es tractava d’una escola privada, el director havia de lliurar mensualment dues llibretes: en una –anomenada “llibreta política”– hi havien de constar els ensenyaments i els continguts polítics que s’impartien a l’escola segons les directrius del Movimiento Nacional (treballs de classe, celebracions, festes...). L’altra era coneguda com a “llibreta comuna”, una mena de diari escolar que s’encarregava cada dia a un alumne on hi constaven els continguts treballats cada dia a les classes. Es portava un control diari d’assistència, tot i que només es comunicava als pares quan les absències eren massa sovintejades. També cal dir que alguns pares no hi donaven gaire importància i en temps de treball al camp eren ells mateixos els qui treien els alumnes de l’escola.

A més, hi havia una inspecció religiosa per part del bisbat per assegurar l’ensenyament de la religió. En aquest sentit, es portava el control d’assistència a missa de tots els alumnes, que eren castigats si hi faltaven.

Durant tot aquest període el pes de l’ensenyament requeia sobre el mestre director. Alguns dels vicaris –atès que no tenien el títol de magisteri– es limitaven a l’ensenyament de la religió i alguna altra assignatura d’acord amb les seves capacitats.

L’any 1950, les autoritats educatives varen decidir controlar l’assistència dels alumnes a classe, atès l’alt grau d’absentisme que s’havia detectat. Per aquest motiu, varen demanar a totes les escoles de la vila la relació d’alumnes amb la indicació de l’edat. Gràcies a aquest fet, ha quedat constància explícita a l’arxiu municipal dels alumnes que assistien a cada escola i la seva edat. Anteriorment –per exemple, el 1909– s’havien fet censos escolars, pels quals podem saber l’edat dels infants que es trobaven en edat escolar. Aquests censos, però, no especifiquen a quina escola assistien. En canvi, en els de principis dels anys 50 podem determinar aquesta circumstància.²²

22. Vegeu els llistats d’alumnes del Col·legi de Sant Josep a l’Apèndix

L'any 1950, assistien a l'escola parroquial un total de 61 alumnes (tots nens), distribuïts de la següent manera:

8 anys	28 alumnes
9 anys	14 "
10 anys	2 "
11 anys	9 "
12 anys	5 "
13 anys	1 "
14 anys	2 "
Total	61 alumnes

El curs 1952-53 els alumnes eren 62:

8 anys	9 alumnes
9 anys	12 "
10 anys	17 "
11 anys	14 "
12 anys	10 "
Total	62 alumnes

Període final i tancament de l'escola

L'any 1968 el rector Josep Pascual i el vicari-mestre Josep M. Pairot varen decidir renovar l'Acció Catòlica establint a Santa Coloma una associació de veïns, teòricament oberta a tothom, que s'anomenà "L'Esbart de la Vila". La intenció era promoure activitats, conferències, excursions, espectacles i tota mena d'activitats. Es decidí que la seu social de la nova entitat fos el Col·legi de Sant Josep i per aquest motiu s'enderrocà el primer pis, on hi havia les aules, i s'amplià el vell local de cinema del Centre Catòlic convertint-lo en l'actual Raval Cinema. La parròquia, però, no renunciava a tenir una escola pròpia i amb aquesta finalitat va adquirir uns terrenys a la partida Molí del Sol i Esplanada del Convent, propers al santuari de Santa Maria de Bell-lloc. A més, es va redactar el projecte i els plànols per a la nova construcció.²³

23. Aquests terrenys –que ocupaven una superfície total de 9.855 m²– foren adquirits per l'Ajuntament el 29 de març de 1972 per ubicar-hi l'actual escola pública "Cor de Roure". Vegeu-ne la referència detallada al meu article "Apunt històric: l'escola pública a Santa Coloma de Queralt" del llibre *IES Joan Segura i Valls. 1908-2008*, Santa Coloma de Queralt, Institut d'Ensenyament Secundari, 2008, p. 64, editat amb motiu del centenari de l'esmentat centre.

Grup d'alumnes amb el mestre Ramon Rosselló. Curs 1950

Foto cedida per Gabriel Carreras

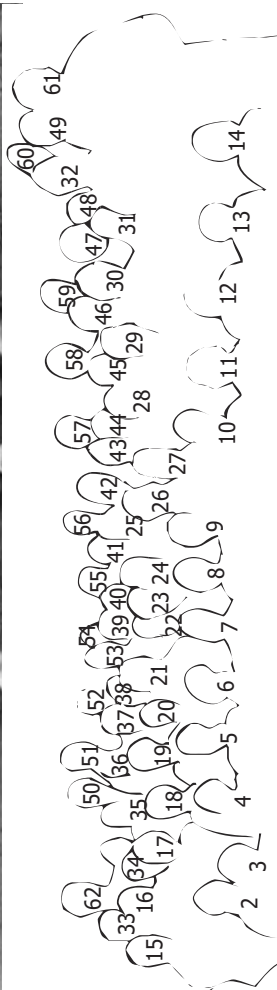
D'esquerra a dreta i de dalt a baix: Ramon Bergadà, Joaquim Segura, Josep Aymerich, Joan Sendra, Anton Nadal, Claudi Talavera, Gabriel Carreras, Anton Almenara, Magí Sendra, Jaume Mateu, Ramon Rosselló, Magí Solà, Josep Tomàs, Francesc Trull, Ramon Roig, Josep M. Plaza, Santiago Figueras, el "Juani", Josep M. Valls, Pau Gassó, Eduard Ferrer, Eduard Gené, Francesc Escolà, Josep Roca, Rossend Domingo, Carles Sureda, Ramon Saperas, Josep M. Vilanova.

Grup d'alumnes del curs 1960-61.

Foto cedida per Joan Boladeras Calaf

1 Anton M. Carreras. 2 Joan Pont. 3 Josep M. Tarragó. 4 Ramon Casajoanes. 5 Gabriel Cases. 6 Santiago Canela. 7 Ramon Franquesa. 8 Ramon Roca. 9 Jordi Garriga. 10 Ramon Sugrañes. 11 Santiago Carol. 12 Ramon / Corbella. 13 Antoni Bosch. 14 Marc Gual. 15 Marcel Riera. 16 Joan Mestre. 17 Santiago Solé. 18 Ramon Benante. 19 Jordi Riba. 20 Conrad Masip. 21 Josep Bergadà. 22 Antoni Genovès. 23 Josep M. Solé. 24 Joan Mancha. 25 Joan Boladeras. 26 Josep M. Amatller. 27 Josep Montagut. 28 Ramon Segura. 29 (...) 30 Joan Duch. 31 Joan Aribau. 32 Francesc Abelló. 33 Daniel Genovès. 34 Josep M. Fabregat. 35 Santiago Berenguer. 36 Jesús Fabregat. 37 Ramon Figueras. 38 Magí Roset. 39 Josep Sabaté. 40 (...) Ibàñez. 41 Josep M. Roca. 42 Ramon Lavila. 43 Josep M. Aribau. 44 Jaume Amatller. 45 Joan Abelló. 46 Joan Martí. 47 Josep Mestre. 48 (...) 49 Jaume Marimon. 50 David Carreras. 51 Joan Masip. 52 Josep Clarasó. 53 Carles Roca. 54 Josep Trullols. 55 Antoni Mestres. 56 Joan Llorach. 57 Josep Navarro. 58 Josep M. Oranies. 59 Francesc Duch. 60 Josep M. Gol Professors: 61 Ramon Rosselló Ninot. 62 Mn. Joan Freixenet Mas.

És aquest un període en què a Santa Coloma sembla haver-hi una clara competència entre l'escola pública i la confessional. D'una banda, les Germanes Carmelites de la Caritat (Vedrunes) havien construït al carrer de la Mercè el nou col·legi "Nostra Senyora del Carme", un edifici de quatre plantes en el qual tenien cabuda les aules, laboratori, patis, menjador escolar i un internat amb capacitat per a 35 nenes.

Però dos esdeveniments varen fer canviar radicalment les perspectives de l'ensenyament a Santa Coloma. En primer lloc, el reagrupament escolar, pel qual se suprimien la majoria d'escoles unitàries dels pobles petits i s'agrupaven en les escoles graduades de les poblacions més grans. Aquest fet va posar en funcionament el transport i els menjadors escolars gratuïts, però només per a les escoles públiques. A Santa Coloma, mentre l'escola de les Germanes Carmelites veia omplir el seu internat, el Col·legi de Sant Josep no podia atendre amb els mateixos serveis els alumnes dels pobles veïns.

Mentre s'esperava la construcció del nou edifici, durant els cursos 1969-70 i 1970-71 els alumnes varen ser allotjats temporalment en un local municipal del Pati del Castell, que havia estat la seu del Frente de Juventudes. Però les condicions eren tan dolentes que el mateix Ajuntament va sol·licitar a les Germanes Carmelites el lloguer de dues classes, on s'establiren uns 40 alumnes del Col·legi de Sant Josep des de 1971 fins al 1973. Els nens i les nenes anaven a classes separades; el mestre Ramon Rosselló es va fer càrrec de les dues

Grup d'alumnes del curs 1970-71, amb el mestre Ramon Rosselló i mossèn Vicenç Morera davant la porta del castell.
Foto: Casajoanes, cedida per Ramon Rosselló.

Grup d'alumnes del curs 1970-71 amb el mestre Ramon Rosselló, davant la porta del castell.

Foto: Casajoanes, cedida per Ramon Rosselló.

classes dels nens, mentre que les germanes s'ocupaven de les classes de les nenes i el Batxillerat.

Però un altre factor que va incidir decisivament en la desaparició del Col·legi de Sant Josep va ser la *Ley General de Educación* de 1970. A més d'establir que els estudis de BUP i FP havien de ser impartits per llicenciats fet que va suposar una greu problemàtica per a poder mantenir els estudis de Secundària a Santa Coloma,²⁴ autoritzava la coeducació. Els alumnes de l'escola parroquial que subsistia en les condicions precàries que acabem d'esmentar foren adscrits al Col·legi Mare de Déu del Carme i, per tant, el Col·legi de Sant Josep deixava de tenir la raó d'existir d'acord amb la finalitat amb què havia estat creat. En aquestes circumstàncies, el director –que durant tot el temps de la seva estada a Santa Coloma va tenir oficialment la plaça a Valls– va sol·licitar el seu trasllat a Sant Cugat del Vallès, on va exercir més de 30 anys. Malgrat algun intent per part de la parròquia per mantenir-ne el nom, el Col·legi de Sant Josep acabava de passar a la història.

24. Per a una descripció més detallada, vegeu l'article "Apunt històric..." cit., pp. 61-70.

Tots els alumnes del Col·legi de Sant Josep a la portalada del Castell (18/5/1971).

Foto: Casajoanes, cedida per Ramon Rosselló

APÈNDIXS

1. Fragment del manuscrit autògraf del germà Hipòlit, amb la relació de les condicions de la instauració dels Germans Maristes a Santa Coloma.

Santa Coloma de Queralt

Villa algo importante de la Provincia de Tarragona en lo civil y de la jurisdicción del Obispado de Vich en lo eclesiástico

En 1890. tenía un celero Pároco, D. Antonio Serró, quien, consciente de la importancia de la educación entre la juventud, empezó en primer en su Párrquia una comunidad de Hermanos Maristas. Ayudado y abastido en, pronto después el mismo Sr Obispo de Vich, Sr. Morgades y Geli la escuela se fundó en 1890, y tuvo por primer Director al H. Hermulo

Estaba situado el Colegio San José, que así se le llamó ~~el colegio~~ ^{la escuela} en la calle de los Capellanes, llamada fin de los maderos. Era local espacioso, con planta baja, piso y doradas, estaban las clases en la planta baja y en el piso estaban las habitaciones de los Hermanos, que esturion siempre en número de cuatro o cinco. Por ambos lados de la casa estaban los patios de recreo para los niños, uno de ellos cubierto y el otro al aire libre. A continuación del patio, los Hermanos disfrutaban de un extenso terreno

II. — L'ECOLE SAINT-JOSEPH à Santa Coloma de Queralt (Espagne).

Santa Coloma de Queralt est une pittoresque bourgade d'environ 3000 âmes, située dans l'espace de coin que forme, à son extrémité nord, la province de Tarragone en pénétrant entre celles de Barcelone et de Lérida.

A l'époque de la domination romaine, elle s'appelait, dit-on, *Queraltum*. Le nom qu'elle porte aujourd'hui, lui aurait été donné par Louis le Pieux ou le Débonnaire, en l'honneur de la vierge sainte Colombe, martyrisée à Sens sous Aurélien, et à laquelle ce religieux fils de Charlemagne avait une dévotion toute particulière.

Pendant le moyen âge, la petite ville était le chef-lieu d'une baronnie, dont les seigneurs ont joué un rôle assez important dans l'histoire régionale. C'est de là qu'était originaire l'illustre famille des Requessens, dont un des membres, Louis Requessens, Grand Commandeur de Castille, après avoir combattu vaillamment, à la journée de Lépante, à côté de Louis de Queralt, fut nommé gouverneur du Milanais, puis succéda, comme gouverneur des Pays-Bas, au fameux duc d'Albe, dont il essaya vainement, par sa modération, de faire oublier les âpres rigueurs.

Par édit royal de Philippe III, en 1599, la baronnie de Queralt fut élevée au rang de comté, qu'elle garda jusqu'aux premières années du XIXe siècle, époque de l'invasion napoléonienne.

De nos jours, Santa Coloma est un centre agricole, industriel et commercial d'une assez grande activité. Son territoire, qui occupe une superficie d'environ 3000 hectares, produit en abondance du blé, des pois chiches, des amandes, des pommes de terre, des noisettes et du sainfoin ou esparcette. Dans le bourg, il y a une demi-douzaine de fabriques de cotonnades. Grâce à sa situation au point d'affluence d'un bon nombre de bonnes routes, il s'y fait un assez grand commerce de produits agricoles et de bestiaux.

3. Full commemoratiu de la celebració dels 25 anys de la presència del Germans Maristes a Santa Coloma (1915).

ECOS DE LOS COLEGIOS

BODAS DE PLATA

El Ilre. Sr. D. Antonio Serra, Fundador del Colegio.

El Colegio San José que en la villa de Sta. Coloma de Queralt dirigen los HH. Maristas, acaba de celebrar el 18 de Julio sus Bodas de Plata, o sea, el vigésimo quinto aniversario de su fundación, debida al celo desinteresado de su venerable Arcipreste, el Ilre. D. Antonio Serra y Bertrana, del cual tuvimos ocasión de escribir en un número anterior con mot. "o de sus Bodas de Oro sacerdotales.

Ya la víspera las campanas de la Iglesia Parroquial anunciaban la festividad. Por la tarde del mismo día, el colegio, seguido del Clero, hizo la recepción del Rdo. H. Molsó, Secretario principal de España y Delegado del Rdo. H. Superior General del Instituto.

El día siguiente, a las seis y media, hubo Misa de Comunión general para los ex-alumnos y alumnos, celebrada por el Rdo. D. José Palau, ex-alumno, quien hizo también una muy sentida plática preparatoria a la Comunión.

A las nueve y media tuvo lugar la solemne Bendición del nuevo Estandarte dedicado a San José, Patrón del Colegio, y adquirido por suscripción entre los alumnos y ex-alumnos. Saló la comitiva del Colegio a las nueve y cuarto para dirigirse a la Parroquia. Buen número de alumnos llevaban elegantes pendones trabajados con mucho gusto y esmero, dedicados al Santo Patrón de los respectivos niños que los llevaban. Segun la música, que junto con las infantiles voces de los niños, hacía vibrar por los aires el himno de la Escuela Católica. A ésta seguía el Pendón de San José, haciéndole como vanguardia un coro de parvulitos que ostentaban preciosos ramilletes, y haciéndole como retroguardia otro grupo formado por los padrinos, Sr. Dr. D. José Mullerat, ahogado ex-alumno, y la Sra. D.ª Josefa Tomás de Ferrer; el clero, las autoridades, las Sras. Maestras, el Rdo. Padre Predicador y el Delegado del Rdo. H. Superior General.

Esta imponente comitiva hizo su entrada en la Iglesia a los acordes de la marcha Real. Se dió principio con la Bendición del Estandarte

por el Ilre. Fundador del Colegio, Sr. D. Antonio Serra Bertrana, Párroco Arcipreste. Acto seguido tuvo lugar el solemne oficio celebrado por el mismo fundador del Colegio, y al cual acompañó el Orfeón del Centro Estólicón, interpretando con toda solemnidad la misa en honorem Sancti Josephi Calassantis, de Rabanelló.

Ocupaban la preferencia del Presbiterio, durante el Santo sacrificio, las arriba nombradas autoridades, padrinos, y además, los Ilustres protectores de la fiesta D. Ramón Vidal y doña Josefa de Requensens. Ocupó la Sra. Cátedra el Rdo. P. Fray Valentín Pons, de la Orden Seráfica del Convento de Santo Domingo de Balaguer. En su elocuente al par que conmovedor sermón sobre la Providencia de Dios al fundar la Congregación de los HH. Maristas, manifestó una vez más el cariño que a dicho Instituto profesa y el bien inmenso que esperecen (por todos los lugares donde se hallan establecidos) los hijos del Venerable Champagnat.

Acabada la Sta. Misa, se entonó el Tedeum en acción de gracias, y la comitiva, recorriendo las calles más públicas y en el mismo orden e igual solemnidad, emprendió la vuelta hacia el Colegio, al cual hizo su entrada al son de la marcha y aplausos que brotaron de todos los concurrentes.

Por la tarde, en el salón teatro del Centro Católico (adornado y engalanado con tanto primor y gusto, que fué la admiración de cuantos asistieron al acto), tuvo lugar a las cuatro una Velada literaria-musical, presidida, como el oficio de la mañana, por los Autoridades eclesiásticas, civil y militar, padrinos y protectores de la fiesta. En ella se recitaron discursos, escogidos y acalorantes sobre la escuela católica y en contra la enseñanza laica. A estos discursos acompañaron versos y cantos apropiados a la fiesta, los cuales fueron declamados con tal gracia, que los interesados se ganaron los más entusiastas aplausos de la concurrencia. Terminada la Velada, fué leída por el Rdo. P. Predicador la Bendición especial que Su Santidad con motivo de esas fiestas enviaba al Colegio y alumnos del mismo.

Asimismo se leyeron las adhesiones del Ilustrísimo Sr. Obispo de Vich, la del Ilmo. Sr. Arzobispo de Tarragona y la del Sr. Gobernador Civil de dicha provincia, que fueron proclamadas respectivamente por el Rdo. P. Predicador, por el Sr. Sargento de la Guardia Civil y por el señor Juez municipal de la villa.

Por último, se puso fin a la función con las palabras que el Ilre. Fundador del Colegio dirigió a los allí reunidos, y con las cuales exhortó a todos a favorecer siempre la enseñanza católica y especialmente el Colegio que con tanto fruto ha venido dando durante esos 25 años de su existencia, y a seguir siempre el camino y los ejemplos que se habían dado a los que en dicho colegio habían tenido la dicha de ser educados. Todo el público aplaudió las palabras del Presidente, repitiendo que era la primera fiesta que Sta. Coloma había presenciado con tanta solemnidad y aparato.

Al día siguiente, para concluir y para no olvidar a nadie, se celebró un solemne oficio funeral por todos los alumnos, ex-alumnos y bienhechores difuntos. El acto revisó la solemnidad propia sólo de los días de grandes aniversarios.

En fin, queira Dios que todos estos actos tan solemnemente celebrados redunden a mayor gloria de Dios y prosperidad del Colegio, por el cual se hicieron tan sinceros votos.

UN TESTIGO.

4. Llistat d'alumnes per edats del curs 1950-1951

Nº	APELLIDOS		NOMBRE	EDAD (año)
1	Albareda	Albareda	Ramón X	8
2	Aymerich	Sendra	José	8
3	Badia	Mestres	José M ^a X	8
4	Bernadet	Civit	Juan X	12
5	Balcells	Roset	Roberto X	9
6	Bosch	Piqué	José M ^a X	8
7	Carreras	Tarragó	Gabriel X	11
8	Costa	Bonet	José M ^a X	8
9	Carulla	Espluga	José M ^a X	8
10	Corbella	Torres	José X	8
11	Canela	Domingo	José X	8
12	Cases	Sendra	José X	9
13	Carreras	Tarragó	José M ^a X	9
14	Casulleres	Civit	José X	9
15	Carricondo	Oller	Martín X	9
16	Domenjó	Miquel	José M ^a X	8
17	Durán	Federico	Ramón X	9
18	Domingo	Bartolí	Rosendo X	11
19	Enrich	Miquel	Jaime X	8
20	Ferrer	Vallosera	José X	9
21	Figueroa	Montserrat	Santiago X	11
22	Gassó	Cases	Francisco	9
23	Garriga	Llovet	José X	8
24	Gassó	Font	Luis X	8
25	Gassó	Font	Pablo X	11
26	Joànez	Segura	Juan	13
27	Lavila	Enguera	Alberto X	8
28	Llorach	Canosa	José M ^a X	8
29	Llorach	Rotordosa	José X	9

30	Masip	Lloves	Antonio	9
31	Mestres	Valls	Joaquim X	8
32	Mateu	Nuet	José Ma X	8
33	Marimón	Torrens	José X	8
34	Más	Domenech	Santiago X	10
35	Oranias	Orga	Jaime X	10
36	Pontnou	Foix	José X	8
37	Pontnou	Foix	Vicente X	8
38	Plaza	Civit	José Ma X	12
39	Pontnou	Padró	Juan	12
40	Plaza	Serra	Pedro X	8
41	Ribalta	BoneLL	Francisco X	9
42	Labell	Ferrer	José X	8
43	Roca	Tarragó	Narciso X	8
44	Roig	Roselló	Ramón X	11
45	Rovirosa	Brañau	Ricardo	14
46	Roca	Corbella	José X	9
47	Sánchez	Gassó	José Ma	9
48	Sureda	Sugrañes	Carlos X	12
49	Segura	Alemaný	Joaquim X	14
50	Solé	Más	Magín X	8
51	Solé	Asparchac	Ramón <i>de Segura</i>	8
52	Saperas	Gassol	Ramón X	11
53	Segura	Alemaný	Amadeu X	8
54	Tomás	Carol	José X	12
55	Vilanova	Marimón	José Ma X	11
56	Valls	Fàbregas	José Ma X	11
57	Vallbona	Ferrer	Magín X	8
58	Vilà	Briansó	Ramón X	8
59	Ferrer	Casojanas	Conrado X	8
60	Bosh	Serra	Luis X	9
61	Ascolá	Gené	Francisco X	11

5. Llistat d'alumnes per edats del curs 1952-53

Sta. Coloma de Queralt

Lista de los alumnos matriculados en el
presente Curso 1952 - 53

Nº	Nombre y	apellidos	Edad
1	Roberto	Balcells	12
2	José	Marimón	11
3	José	Carulla	10
4	José Ma	Llorach	11
5	José Ma	Costa	10
6	José	Badia	10
7	Narciso	Aoca	10
8	Juan	Pontnou	12
9	Ramón	Saperas	12
10	José Ma	Valls	12
11	Luis	Bosch	11
12	José	Cases	11
13	Santiago	Más	12
14	José Ma	Vilanova	12
15	Jaime	Oranias	11
16	Gabriel	Carreras	12
17	Santiago	Riguera	12
18	Ramón	Roig	12
19	José	Canela	10
20	José Ma	Gassó	11
21	Amadeo	Segura	11
22	José Ma	Bosch	11
23	Ramón	Corbella	10
24	Eduardo	Brufau	10
25	José Ma	Mateo	11
26	Ramón	Albareda	10
27	José Ma	Ferrer	11
28	Alberto	Lavila	10
29	José	Corbella	11
30	Martín	Carricondo	11
31	Antonio	Masip	10
32	José	Ferrer	9
33	Mariano	Ferrer	9
34	Juan	Corbella	10
35	Jaime	Franqueza	9
36	Ramón	Solé	10
37	Luis	Gassó	9
38	José	Llangostera	9
39	Cristobal	Martínez	8
40	Ramón	Vilà	10
41	José	Mateo	9
42	José	Borras	9

Nº	Nombre	y	apellidos	Edad
43	Marcial	Soperas	Anglés	9
44	Joaquín	Mestres	Valls	10
45	José	Bergadá	Orga	11
46	Salvador	Llorach	Torres	8
47	Ramón	Aymerich	Mate	8
48	Juan	Trull	Ballester	8
49	Jaime	Calvet	Vergés	8
50	Juan	Costa	Brunet	8
51	Feliu	Titus	Albareda	8
52	José M ^a	Carulla	Marimón	9
53	Magín	Vallbona	Ferrer	10
54	Ramón	Solá	Balcells	12
55	Gonzalo	Segura	Baquero	9
56	Juanito	Ferrando	Aymerich	8
57	José	Rabell	Ferrer	10
58	Santiago	Sendra	Casellas	10
59	Ramón	Figueras	Orga	11
60	José	Brunet	Vilà	9
61	Jesús	Jiménez	Porcuna	8
62	Francisco	Jiménez	Porcuna	9

6. Model de llibreta utilitzat per fer els treballs "en net".

COLEGIO PARROQUIAL

"San José"

SANTA COLOMA DE QUERALT

Alumno

Gabriel Carreras Ferragó

FONTS DOCUMENTALS

- Arxiu municipal de Santa Coloma de Queralt.
- Arxiu de la parròquia de Santa Coloma de Queralt.
- Arxiu històric de la Caixa de Pensions de Barcelona. Santa Coloma de Queralt.
- Llibre d'Actes del Centre Catòlic d'Obrers de Santa Coloma de Queralt (1903-1923). Arxiu ACBS.
- Manuel BASSA I ARMENGOL: *Mossèn Segura i la seva obra*. Conferència donada el 15 del passat agost pel Sr. Manuel Bassa i Armengol, president del Consell Consultiu de l'A.A.V. en commemorar el L Aniversari de la seva mort. Associació Arqueològica de la vila de Santa Coloma de Queralt i la seva comarca, Vila comtal de Santa Coloma de Queralt, 1959.
- “L'École Saint-Joseph à Santa Coloma de Queralt”, *Bulletin de l'Institut FF Maristes*, 2n any, Volum I, núm 7 (gener 1910), Gugliasco (Itàlia) pp. 376-381.
- *Ecos de los Colegios. Bodas de plata*. Full solt imprès, que formava part d'una revista (sense data) . Sobreescrit a màquina: “18 de juliol de 1915”. Arxiu propi.
- *El Camí*. Revista mensual del Col·legi de Sant Josep. Santa Coloma de Queralt, núms. 1-48 (gener 1932- desembre 1935). Arxiu ACBS.
- Germà HIPÒLIT: Quaderns manuscrits (sense títol ni altra referència) sobre aspectes històrics dels Germans de les Escoles Cristianes (aprox. 1939-1940). Arxiu Marista de les Avellanes.
- Germà HIPÒLIT: Quaderns mecanografiats (amb rectificacions fetes a mà pel mateix autor). Arxiu Central dels Maristes (Barcelona).
- Juan-Jesús MORAL BARRIO: *Vidas entregadas. Martirologio Marista de España, 1909-1939*, Saragossa, (s/d) Instituto de los Hermanos Maristas de la Enseñanza.
- Joan SEGURA I VALLS: *Història de Santa Coloma de Queralt*, Ajuntament de Santa Coloma de Queralt, 1953, 2ª ed.